

Strategische partner Noorwegen

De Nederlandse krijgsmacht en de Noorse hebben veel overeenkomsten. Zo is de taakstelling van de Noorse defensie nagenoeg gelijk aan de Nederlandse. Hetzelfde geldt voor het materieel. En net als in Nederland kan ook de Noorse defensie expeditionair worden genoemd. Nederland en Noorwegen werken op militair gebied dan ook nauw samen, bijvoorbeeld door officieren uit te wisselen. De internationale positie van Noorwegen, de ligging van het land, nieuwe ontwikkelingen in de Arctische gebieden en diverse politieke redenen maken Noorwegen een strategische partner voor militaire samenwerking.

Luitenant-kolonel P. Teeuw*

Een operatie waarin de Nederlandse krijgsmacht zonder internationale partners optreedt is bijna niet meer voor te stellen. Louter Nederlandse operaties vinden alleen binnen de landsgrenzen plaats, en zelfs dan ontkomen we bijna niet aan het samenwerken met andere landen of internationale organisaties. Puur *non-combined* optreden bestaat niet meer. Daarnaast nemen de hoeveelheid taken en missies toe, terwijl de beschikbare middelen en budgetten niet navenant stijgen. Met andere woorden: we moeten meer met minder doen.

Om combined optreden mogelijk te maken en om zo efficiënt mogelijk te zijn werkt de krijgsmacht niet alleen gedurende operaties met andere landen samen. Militaire samenwerking met Groot-Brittannië, Duitsland en Amerika is ons allen bekend. Minder bekend is de militaire samenwerking tussen Noorwegen en Nederland.

In dit artikel ga ik hier op in. Door de internationale positie van Noorwegen, het Noorse veiligheidsbeleid met de daarvan afgeleide veiligheidsorganisaties waarin Noorwegen actief is

uit te leggen, schets ik het strategische belang van de samenwerking met Noorwegen.

Daarna verklaar ik de militair-politieke situatie en de langetermijnplannen van de Noorse defensie. Met de beschrijving van de Noorse defensieorganisatie geef ik aan waar er mogelijkheden tot samenwerking liggen op materieel en operationeel gebied. Afsluitend beschrijf ik de huidige samenwerking en rond af met een conclusie.

De internationale positie van Noorwegen

Noorwegen is een land dat in de wereldpolitiek veel gezichten heeft.¹ Het is aan één kant een onbelangrijk land, met slecht 5 miljoen inwoners en een BNP dat nog niet de helft van het Nederlandse is. Aan de andere kant is het een politiek invloedrijk en economisch machtig land.

De combinatie van het economische gewicht en de in de ogen van velen natuurlijke onafhankelijkheid van het land, maken Noorwegen een politiek zwaargewicht. De meer dan 2.000 kilometer lange kustlijn maakt de oceaan voor de Noorse kust tot een belangrijk gebied in econo-

* De auteur is als Nederlands defensieattaché voor Noorwegen, Zweden en Denemarken werkzaam in Oslo.

¹ Bulle, T., *Norge*, Oslo 2004; O. Riste, *Norway's foreign relations*, Oslo 2001.

misch opzicht. Sinds de jaren zeventig wordt daar olie en gas gewonnen. Hierdoor is Noorwegen in korte tijd niet alleen zeer welvarend geworden, maar heeft tevens een enorme economische importantie voor Europa en Amerika gekregen.

Daarnaast zijn de visvoorraden die in de Noorse wateren aanwezig zijn, van grote waarde. Langs de Noorse kust lopen voor Rusland en de Verenigde Staten belangrijke zeeroutes. De havens die aan deze zeeroutes liggen hebben sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie – en daardoor het verlies van havens aan de Baltische en de Zwarte Zee – voor Rusland een nog grotere betekenis gekregen. Bovendien is, door de toename van export van Russische olie en gas, de behoefte aan betrouwbare zeeroutes aanzienlijk gestegen.

Betrouwbare zeeroutes

Voor de Verenigde Staten en de Europese landen zijn de nieuwe zeeroutes van belang. Met deze Russische grondstoffen zijn deze landen immers onafhankelijk(er) van het Midden-Oosten en kunnen de vaartijden naar Japan en het verre Oosten worden verkort. Hierbij dient te worden opgemerkt dat Nederland meer energie uit Noorwegen en Rusland haalt dan uit het Midden-Oosten. Vanwege het smelten van het Noordpoolijs is het al verschillende maanden per jaar mogelijk om via zogeheten noordoostelijke passage (ten noorden van Rusland) naar Japan te varen. Hierdoor wordt 40 procent tijd, en dus geld, bespaard.

Via de noordwestelijke passage (ten noorden van Canada) naar Amerika is transport 30 procent sneller dan op de 'oude' wijze. Bij het volledig smelten van de Noordpool zou de zogeheten *Transpolar* route toegankelijk worden. Hierdoor wordt een onvoorstelbare hoeveelheid natuurlijke bronnen toegankelijk en worden de zeeroutes nog korter. Bovendien wordt de scheepvaart op deze zeeroutes niet door piraten geplaagd. De mogelijkheden om natuurlijke bronnen te ontginnen zullen voor Noorwegen dus alleen maar groter worden. Het belang van de strategische ligging van het land neemt daardoor eveneens toe.

FOTO FORSVARETS MEDIASENTRE NORWAY

Het fregat KNM Helge Instad is een van de vijf nieuwe Noorse fregatten die in de Noorse territoriale wateren patrouilleren

Keerzijde strategische ligging

Een strategisch belangrijke ligging kan ook gevaarlijk zijn. Dit heeft Noorwegen ervaren met de Duitse inval in 1940. Deze ervaring heeft ervoor gezorgd dat de Noren er naar streven om ingebed te zijn in allianties. Voor een deel verklaart dit de activiteiten van Noorwegen in de Verenigde Naties. Het zorgt er ook voor dat Noorwegen een trouw lid is van het NAVO-bondgenootschap.

Noorwegen heeft als een van de weinige Europese landen voorheen de Sovjet-Unie en nu de directe buurman Rusland aan zijn grens. In de Noorse veiligheidspolitiek wordt Rusland nog steeds als een (economische) bedreiging gezien. Van de Atlantische partners voelen de Noren de verbondenheid vooral met de Verenigde Staten, die na de Tweede Wereldoorlog de belangrijkste garantie voor de Noorse soevereiniteit waren. Bovendien zijn veel Noren in de 18-de eeuw naar de VS geëmigreerd. Met Groot-Brittannië heeft Noorwegen het langst vriendschapsbanden.

Angst voor inmenging

De hiervoor geschetste behoefte om internationaal mee te spelen staat in contrast met een tegelijkertijd aanwezige neiging tot neutraliteit. De angst voor inmenging is groot; het is een trauma als gevolg van de eeuwenlange overheersing door Denemarken, tot in de 19-de

eeuw, en vervolgens door Zweden, tot 1905. Pas vanaf 1905 is Noorwegen een zelfstandige natie.

Dit lijkt een van de oorzaken te zijn voor het volksverzet tegen toetreding tot de Europese Unie (EU).² Het woord 'unie' doet de Noren nog steeds denken aan de Deens-Zweedse overheersing. Het feit dat Noorwegen geen lid is van de Europese Unie ervaart het merendeel van de Noren nog steeds als positief. Het vormt geen belemmering voor de groei van de Noorse economie en de internationale politieke effectiviteit.

De financiële crisis, die Noorwegen nagenoeg niet heeft getroffen, heeft in de ogen van de Noorse EU-tegenstanders bewezen dat Noorwegen goed zonder de EU kan. Wel dient opgemerkt te worden dat Noorwegen beter en sneller dan menig ander EU-land de EU-regels implementeert en naleeft. De Noorse voorstanders van de EU gebruiken dit als argument om aan te geven dat je dan beter lid kunt worden omdat je in dat geval ook mee kunt beslissen, iets wat nu niet het geval is. Na twee referenda zijn de Noorse tegenstanders van 'Noorwegen in de EU' nog steeds in de meerderheid.

Diplomatieke successen

Het toekennen en uitreiken van de Nobelprijzen voor de vrede zet Noorwegen ieder jaar weer in de internationale schijnwerpers. Het leveren van hoge functionarissen in en rond de Veiligheidsraad en diplomatieke successen zoals bijvoorbeeld het voorbereiden van de *Camp David-akkoorden* (1978), de *Oslo-akkoorden* (1993) en de vredesbesprekingen in Sri Lanka (2002) – maar ook de recentere rol van Noorwegen rond Georgië en Syrië (2012) – onderbouwen deze status van Noorwegen in de internationale politiek.³ Een politiek die Noorwegen

vooral uit idealistische motieven voert, en die succes heeft vanwege het ontbreken van een koloniale geschiedenis en door het ruimhartig geven van ontwikkelingshulp.

Drie lijnen bepalen de Noorse buitenlandse politiek als een constante. Ten eerste het verzekeren van de eigen veiligheid door actief lid te zijn van internationale organisaties. Tegelijkertijd is er de contraire neiging om zich van invloeden van buiten te willen isoleren. Als laatste heeft Noorwegen de behoefte en het (economische) vermogen om een missionaire politiek te bedrijven. Dit laatste gebeurt vanuit idealisme en is tevens mogelijk vanwege de geopolitieke ligging van het land en omdat het geen koloniaal verleden heeft.

Het Noorse veiligheidsbeleid

De Noorse buitenlandse politiek bepaalt natuurlijk ook de inrichting en de inzet van het militaire apparaat. Noorwegen levert van oudsher een forse bijdrage aan operaties met een VN-mandaat. De krijgsmacht doet dit zowel met waarnemers en eenheden als met het leveren van (tijdelijk gedemilitariseerde) specialisten in Noorse niet-gouvernementele organisaties.⁴

Als NAVO-partner heeft Noorwegen tijdens de Koude Oorlog een groot leger op de been gehouden, zeker gezien de omvang van de bevolking en het geringe economische potentieel dat het land tot de jaren zeventig had. Hierbij heeft de dreiging die uitging van een landsgrens met de Sovjet-Unie natuurlijk wel stimulerend gewerkt. Deze dreiging heeft ertoe geleid dat Noorwegen na de val van de muur zijn belangrijkste inspanning bleef richten op de verdediging van de landsgrenzen.

Nu de grens een EU/Schengen-grens is voert de Noorse krijgsmacht de bewaking van deze grens op een bijna even nauwkeurige wijze uit als tijdens de Koude Oorlog. Pas in 2001 besloot men de Noorse krijgsmacht om te vormen. De krijgsmacht moest flexibeler worden, moest worden aangepast aan de nieuwe NAVO-doctrine en meer zijn gericht op expeditionair optreden.⁵

2 Hoewel Noorwegen geen lid is van de EU is het door tal van verdragen (waaronder het Europese Economische Samenwerkingsverdrag van 1 januari 1994) wel gehouden aan de EU-regelgeving.

3 Riste, O., *Norway's foreign relations*, Oslo 2001, 255 e.v.

4 T. Bulle e.a., *Norge*, Oslo 2004, 157 e.v.

5 Stortingsproposisjon (Regeringsbesluit) nr. 45, 2000-2001, 'omleggingen av Forsvaret 2002-2005'.

De 'Noordzee strategie'

Opmerkelijk in het Noorse veiligheidsbeleid is de zogeheten 'Noordzee strategie'.⁶ Door het afsluiten van bilaterale overeenkomsten op het gebied van militaire samenwerking met de aan de Noordzee liggende buurlanden Denemarken, Duitsland, Groot-Brittannië en Nederland probeert Noorwegen een alliantie naast die van de NAVO te creëren. Deze extra zekerheid was vanuit Noors perspectief noodzakelijk omdat NAVO's artikel V, ('een gewapende aanval op één van de NAVO-landen wordt beschouwd als een aanval op allen') alleen van toepassing was bij gewapende overvallen en dus niet altijd zekerheid bood waar het gaat om het veiligstellen van de Noorse economische (olie)belangen.

Deze 'Noordzee strategie' leidde tot meerdere bilaterale afspraken tussen Noorwegen en de landen rond de Noordzee, waaronder Nederland⁷ (waarover later meer). Ze is tevens de aanzet geweest tot twee andere regionale vormen van defensiesamenwerking: *Nordic Defence Cooperation*⁸ en *The Northern Group*.

Structurele samenwerking op lange termijn

De Noorse oud-minister van Buitenlandse Zaken en van Defensie Thorvald Stoltenberg werd in juni 2008 door collega's van IJsland, Noorwegen, Zweden, Denemarken en Finland gevraagd voorstellen te doen voor een nauwere samenwerking op het gebied van veiligheid tussen de betrokken landen. Kleiner wordende defensieorganisaties met een toenemende regionale verantwoordelijkheid en stijgende kosten voor de organisaties en de benodigde hardware lagen hieraan ten grondslag.

Stoltenberg kwam met een rapport⁹ dat zeer concrete voorstellen bevat. In oktober 2009 besloot men om een aantal van zijn voorstellen over te nemen, met daarbij het vastleggen van de bestaande en toekomstige veiligheids-samenwerking in één MoU: *Report on Nordic Cooperation in Foreign and Security Policy*. De NORDEFECO MoU moest leiden tot structurele langetermijnsamenwerking op het gebied van nationale verdediging, internationaal crisis-management en aan defensie gerelateerde *Sector Security Reform*. Tevens besloot men om de

Baltische Staten erbij te betrekken, waardoor deze landen een groter gevoel voor veiligheid kregen dan via de NAVO alleen.

Tot nu toe heeft de NORDEFECO laten zien dat de voorstellen van Stoltenberg levensvatbaar zijn en komen zijn andere voorstellen langzaam dichterbij. Zo verwerven de Nooren en Zweden gezamenlijk hun nieuwe wielvoertuigen en artilleriesystemen. Op niet al te lange

FOTO FORSVARETS MEDIASENTRE NORWAY

De Russische luchtmacht bezoekt Scandinavië meestal onverwacht

termijn zullen gevechtsvliegtuigen en schepen van de NORDEFECO-landen elkaar territorium bewaken. In Scandinavië zien we dan dat Russische vliegtuigen die onaangekondigd het luchtruim binnen vliegen niet aan de grens hoeven te worden overgedragen aan de luchtmacht van het buurland, zoals in Europa nog steeds het geval is. Voor kustwachttaken en visserij-inspecties zullen we naar mijn verwachting hetzelfde gaan meemaken.

Dit is een enorme stap voorwaarts als het gaat om efficiëntie. De voorwaarden om gemeenschappelijke materieelverwerving binnen NORDEFECO te bewerkstelligen worden ingevuld door in de beleidsfasen van de grote mate-

6 o.a. Stortingsproposisjon (Regeringsbesluit) nr. 1, 2004-2005. pt. 2.9 Nordsjøstrategien: 'Landene som inngår i den såkalte "Nordsjøstrategien" er Storbritannia, Nederland, Tyskland og Danmark'.

7 In 2004 en 2012 ondertekende de ministers van Defensie van Noorwegen en Nederland de *Declaration of Intent (DOI)*.

8 Stoltenberg, T., *Nordic Defence Cooperation*, 2008. Zie: www.nordefco.org

9 Stoltenberg, T., *Report on Nordic Cooperation in Foreign and Security Policy*. Stoltenbergs report presents 13 specific proposals for strengthening Nordic cooperation. February 2009.

rieelprojecten uitgebreid met elkaar te overleggen. Hierdoor kan al vooraf op hoofdlijnen overeenstemming worden bereikt. In tegenstelling tot bijvoorbeeld NAVO-samenwerking wordt NORDEFECO niet gehinderd door lidstaten met verschillende nationale agenda's, waardoor de samenwerking enorm wordt vertraagd of zelfs afgebroken.

Informeel samenwerkingsverband

In 2011 deed de toenmalig Britse minister van Defensie Liam Fox het voorstel om NORDEFECO ook voor andere landen open te stellen. De Britten, die nog meer dan Nederland voor hun energie van Scandinavië afhankelijk zijn, moeten hun energievoorziening vanuit deze regio immers veiligstellen. Groot-Brittannië beschouwt NORDEFECO tevens als een mogelijkheid om de gevolgen van een kleiner wordend defensiebudget tegen te gaan.

De dienstplicht staat in Noorwegen niet ter discussie

Het voorstel van Fox heeft geleid tot een informeel samenwerkingsverband: *The Northern Group*. Voorafgaand aan formele NAVO- of andere bijeenkomsten komen de bewindslieden van de NORDEFECO-landen, de Baltische Staten, Groot-Brittannië, Polen, Duitsland, Nederland – en sinds kort ook België – bijeen om gemeenschappelijke standpunten in te nemen en bi- of multinationale afspraken te maken. The Northern Group is (nog) geen formeel samenwerkingsverband en heeft geen verankerde doelstelling of samenstelling.

The Northern Group moet worden beschouwd als een informeel, voorbereidend overleg. Hierdoor hebben de deelnemende landen uit deze regio, die vaak gelijkgestemd zijn, overeenstemming met elkaar vóórdat zaken binnen grotere (NAVO-)verbanden worden besproken. Deze vorm van samenwerking lijkt vooral vanwege haar informele en persoonlijke karakter vruchten af te werpen.

De Noorse defensie

Pas in 2011, wat laat is in vergelijking met andere NAVO-landen, is een koerswending en een herstructurering van de Noorse defensie ingezet. In april 2012 hebben de Noorse regering en het parlement de Noorse defensie *White Paper*¹⁰ goedgekeurd. Dit is de vierde opeenvolgende Noorse beleidsnotitie over defensie die is geaccordeerd, met dezelfde prioriteiten. Dit constante beleid werpt zijn vruchten af voor de inrichting van een moderne en slagvaardige Noorse defensie tot in het volgende decennium.

Door de Noorse krijgsmacht uit te rusten met materieel waarmee de Noren niet alleen expeditionair zijn maar ook in de Atlantische Oceaan en in de zeeën rond de Noordpool kunnen opereren, kan de Noorse economie (gas, olie, vis) worden veiliggesteld. Dit verklaart tevens waarom Noorwegen zeer gelukkig is met het nieuwe strategische concept van de NAVO, waarin een meer regionale rol van het bondgenootschap van belang wordt geacht. Over de taakstelling en inrichting van de Noorse defensie volgt hierna meer.

Taakstelling

De taakstelling van de Noorse defensie is nagenoeg gelijk aan de Nederlandse. Het verdedigen van het eigen grondgebied is ook hier de hoofdopdracht. Ook de secundaire taak van de Noorse defensie is gelijk aan de Nederlandse: het ondersteunen van de nationale autoriteiten. In Noorwegen ligt hierbij het zwaartepunt op de kustwachttaken. De Noorse kustwacht maakt om deze reden deel uit van de Noorse marine. De Noorse defensie kan mede hierdoor ook andere defensiemiddelen inzetten voor kustwachttaken en visserij-inspecties, zoals helikopters, marine-patrouillevliegtuigen of F-16's.

Net als in Nederland kan ook de Noorse defensie als expeditionair worden gekenmerkt. Een kanttekening hierbij is wel dat verplaatsingen in Noorwegen, gezien de grootte van het land, als een strategische verplaatsing moeten worden beschouwd. Om u een beeld te geven van de afstanden: van het zuiden naar het noorden

10 Stortingsproposisjon (Regeringsbesluit) nr.73 C, 2012; 'et forvar for vår tid'.

van Noorwegen is het ruim 1800 kilometer. Nova Zembla of Spitsbergen, een enorm vis-, olie- en gasrijk gebied dat ook tot het Noorse koninkrijk behoort, ligt nog eens duizend kilometer verder naar het noorden.

Inrichting

Ondanks de grootte van Noorwegen is de Noorse defensie verspreid over slechts 33 locaties. De Noorse Commandant der Strijdkrachten, generaal Harald Sunde, is de hoogste militair en tevens de militaire adviseur van de minister van Defensie. De operationele coördinatie van de Noorse defensie geschiedt vanuit een operationeel gemeenschappelijk hoofdkwartier in Bodø.

Het *Norwegian Joint HQ* is verantwoordelijk voor de planning en leiding van de Noorse troepen in vredes-, crisis- en oorlogstijd. In praktijk komt het er op neer dat de Noren veel minder een scheiding aanbrenge tussen de aansturing van een inzet tijdens operaties versus het ondersteunen van niet-militaire autoriteiten. Naast de aansturing van eenheden in inzetgebieden, zoals in Nederland door de Directeur Operaties (DOPS) gebeurt, stuurt de Noorse Commandant NJHQ ook de Noorse marine/kustwacht en de Noorse luchtmacht bij inzet in vredestijd aan.

De Noorse kustwacht is actief betrokken bij het inspecteren van vissersschepen of *Search and Rescue*-activiteiten in de uitgestrekte Noorse wateren. De Noorse luchtmacht onderschept veelvuldig onbekende of niet-aangekondigde vliegtuigen (vooral Russische). Tijdens grote oefeningen stuurt het NJHQ de deelnemende eenheden aan, en dat zijn niet alleen Noorse. Doordat er geen onderscheid wordt gemaakt tussen inzet, oefenen of steunverleningen komt deze Noorse manier van aansturen dicht in de buurt bij de Nederlandse doctrinaire benadering, die geen onderscheid meer maakt tussen de verschillende soorten operaties.

Dienstplicht

De Noorse defensie bestaat voor het merendeel uit dienstplichtigen. Ze bestaat in vredestijd uit ongeveer 23.000 personen (officieren, burgers

FOTO FORSVARETS MEDIASENTRE NORWAY

De JSF, waarover in Noorwegen geen debat is, stroomt tussen 2015 en 2024 in

en dienstplichtigen) op een bevolking van ongeveer 5 miljoen. In Noorwegen kun je alleen beroepsmilitair worden als je de dienstplicht van één jaar hebt vervuld. Om deze reden maken veel Noorse vrouwen gebruik van hun dienstrecht, dat sinds 2009 is ingevoerd.

De dienstplicht als uitgangspunt voor een defensieorganisatie heeft natuurlijk voor- en nadelen. De meest voor de hand liggende nadelen vormen de beperkte tijd om personeel op te leiden en het feit dat eenheden niet direct uitzendbaar zijn. Een voordeel waar veel Noren de nadruk op leggen is de verwevenheid tussen Defensie en maatschappij. Om deze reden staat de dienstplicht in Noorwegen niet ter discussie. Dienstplicht blijft de instap voor een baan bij de Noorse defensie.

Krijgsmachtdelen

Naast de gebruikelijke krijgsmachtdelen landmacht, marine en luchtmacht heeft de Noorse defensie nog een vierde krijgsmachtdeel: de *Home Guard*. De sterkte van de Noorse defensie neemt in oorlogstijd of crisis, met uitzondering van de Home Guard, niet toe omdat er nagenoeg geen materiaal is voor de mobilisabele eenheden. In geval van oorlog zullen de dienstplichten die nog niet volledig zijn opgeleid,

worden vervangen door de dienstplichtigen die als laatste zijn afgezwaaid.

Veel dienstplichtigen gaan na het vervullen van hun dienstplicht op vrijwillige basis door in de Home Guard. Dit is een compleet krijgsmachtsdeel vergelijkbaar met onze NATRES, maar dan wel meer dan 45.000 man/vrouw sterk, goed getraind en goed bekend met de eigen regio.

De Noorse marine en de luchtmacht hebben de afgelopen jaren de prioriteit gehad ten aanzien van materieelverwerving. Verderop kunt u lezen waartoe dit heeft geleid. In de goed-gekeurde Noorse defensieplannen ligt die prioriteit in de periode tot 2018 bij de Noorse landmacht. Daarna zal de opvolger van de Noorse F-16, de *Joint Strike Fighter* (JSF) instromen. De Noorse defensiebegroting zal van 5,33 miljoen euro in 2012 stapsgewijs stijgen naar 5,72 miljard in 2016.¹¹ Daarnaast wordt voor de financiering van de JSF ongeveer 3 tot 3,5 miljard euro extra vrijgemaakt.

De landmacht

De Noorse landmacht bestaat uit ongeveer 9.000 militairen. Ongeveer de helft daarvan zijn dienstplichtigen. De belangrijkste eenheden zijn: een brigade (Brigade Nord), met naast een logistiek, een geneeskundig, een genie- en een artilleriebataljon, een compagnie groene militaire politie en drie manoeuvrebataljons. Zoals aangegeven heeft de Noorse landmacht in de periode 2013-2018 op het gebied van investering prioriteit.

Naast het moderniseren van de CV-90 vloot zullen er extra CV-90s worden gekocht, waarmee het totaal (meerdere versies) op 146 stuks wordt gebracht. De verbeterde CV-90 wordt voorzien van een complete nieuw onderstel, mijnenbescherming, een verbeterd C4I-systeem, rubberen tracks en een *Remote Weapon Station* voor zelfverdediging. Verder stroomt het artilleriesysteem Archer in, komen er nieuwe vracht-

FOTO FORSVARETS MEDIASENTRUM NORWAY

De in 2004 van Nederland gekochte Leopard 2A4 tank is in Noorwegen nog in gebruik

auto's, extra UAV's, onbemande grondsensoren en aanvullende C4I-systemen, waardoor de Noorse landmacht grote stappen maakt op het gebied van modernisering. Het programma heeft een waarde van 1,32 miljard euro.

Twee van de drie Noorse manoeuvre-eenheden (Telemark- en Panserbataljon) worden omgevormd tot zelfstandige bataljonstaakeenheden, nagenoeg uitsluitend bestaande uit beroepsmilitairen (700). Met uitzondering van de Noorse *Special Forces* en het Noorse ISTAR-bataljon zijn alle overige Noorse landmachteenheden gevuld met dienstplichtigen. In totaal gaat het daarbij om ongeveer 4.000 beroepssoldaten.

Daarnaast beschikt de Noorse landmacht nog over eenheden die voor ons mogelijk opmerkelijk zijn, te weten de Koninklijke Garde en het Grenswachtbataljon. De Koninklijke Garde vervult – naast een ceremoniële rol, waaronder militaire muziek en de bewaking van de koninklijke paleizen – een lichte infanterierol. Na de gruwelijkheden die Anders Bering Breivik op 22 juli 2011 in Oslo aanrichtte is de bewaking van Oslo in crisistijd verheven tot een hoofdtaak voor de garde.

Het Grenswachtbataljon bewaakt de EU/Schengen-grens met Rusland. Dat gaat op een manier die we nog kennen uit de tijd van de Koude Oorlog. De uit dienstplichtigen bestaande eenheid ziet, in de winter onder zeer zware omstan-

¹¹ Ter vergelijking: de Nederlandse defensie begroting voor 2012 is 7,866 miljard Euro, bron www.rijksbegroting.nl.

digheden, toe op de grensbewaking, waarbij mensensmokkel en andere vormen van grensoverschrijdende criminaliteit niet ongewoon zijn. Geografisch gezien zou je de Noorse landmacht in een tweedeling over Noorwegen kunnen opdelen: de regio Oslo-Rena en de omgeving Bardufoss, waar de Noorse landmachtstaf zich bevindt. Het belangrijkste materieel voor de Noorse landmacht is de Leopard 2A4, de CV90 en het Zweedse Archer-artillerie-systeem.

De luchtmacht

De belangrijkste systemen voor de Noorse luchtmacht zijn het F-16 gevechtsvliegtuig (met zijn opvolger de JSF), de Bell 412 Lynx (met de NH-90 helikopter als opvolger), de P3 Orion, de NASAM (luchtverdedigingssysteem), en het Hercules-transportvliegtuig C-130J.

Nadat het Noorse parlement op 14 juni 2012 het langetermijnplan voor defensie goedkeurde bestelde de Noorse regering de dag erna twee van vier (trainings-) JSF's die in 2015 zullen worden geleverd. De Noorse luchtmacht koopt voor

ruim 8 miljard euro 52 JSF's, die tussen 2015 en 2024 zullen instromen. Deze periode is bewust zo groot gemaakt om op die manier spreiding in tijd te creëren, waardoor er minder druk op het defensiebudget komt te liggen.

Zoals eerder vermeld krijgt de Noorse defensie extra geld om haar overige activiteiten zo min mogelijk te verstoren. De Noren kiezen er voor om de JSF op één basis te stationeren (Ørland nabij Trondheim), met het vliegveld Evenes (nabij Harstad) als *Forward Operating Base* ten behoeve van de Noorse QRA.

De Noorse luchtmacht telt ruim 2.000 personen en bestaat uit:

- een SAR-squadron met subeenheden in Bodø, Ørland, Sola en Rygge. Het belangrijkste wapensysteem voor deze eenheid is de Sea King-helikopter. Hiermee worden Search and Rescue-operaties uitgevoerd. Het Noorse ministerie van Justitie is een van de medegebruikers van deze eenheid;
- een maritiem patrouillesquadron, dat met zes P3 Orion's vanuit Andøya in voornamelijk de Arctische gebieden vliegt om visserij-

FOTO FORSVARETS MEDIASENTRE NORWAY

De F-16 en zijn opvolger de JSF zijn essentieel in het Noorse veiligheidsbeleid

FOTO FORSVARETS MEDIASENTRE NORWAY

Ook Noorwegen beschikt over de NH-90 helikopter

inspecties uit te voeren en onderzeeboten te detecteren en te volgen;

- twee helikoptersquadrons die vanaf 2012-2013 met veertien nieuwe NH-90 helikopters operationeel moeten zijn vanuit Bardufoss en waarschijnlijk vanuit Bergen, waar het gros van de Noorse marine zich bevindt. Tot de NH-90 instroomt, is de Lynx helikopter in gebruik;
- een squadron dat is uitgerust met vier – onlangs gemodificeerde – Herculesen C-130 J, opererend vanaf Gardermoen, een vliegveld ten noorden van Oslo. Deze Herculesen worden voornamelijk gebruikt als personeels- en transportvliegtuig. Ze worden tevens ingezet bij inzet van SF, als lucht-ambulance en/of MEDEVAC-vliegtuig;
- een Elektronisch Oorlogvoering (EOV) squadron dat de beschikking heeft over de DA-20 Jet Falcon. Dit vliegtuig is voorzien van sensoren en kan zowel storen als afluisteren. Dit squadron opereert vanaf Rygge, ten zuiden van Oslo;
- een eenheid voorzien van het *ground-based-air-defence* systeem NASAM (*Norwegian Air Surface Anti Missile*).

Zoals u kunt lezen, heeft de Noorse luchtmacht opvallend veel overeenkomsten met de onze. De Noorse luchtmacht wordt zeer vaak ingezet bij internationale operaties en is vanwege haar materieel uitermate geschikt om de Noorse economische belangen te beschermen (olie, gas en vis). Het hoofdkwartier van de Noorse luchtmacht is gevestigd in Rygge, veertig kilometer ten zuiden van Oslo en verhuist in 2014 naar Bodø.

De marine

In tegenstelling tot in Nederland maakt de Noorse kustwacht deel uit van de Noorse marine. Het is tot 2012 vooral de Noorse marine geweest die prioriteit had bij materieelaanschaf (nieuwe fregatten, nieuwe korvetten, een uitgebreide, moderne kustwacht, NH-90). De helikopters die door de Noorse marine worden gebruikt, zijn ondergebracht bij de luchtmacht. De belangrijkste locatie voor de Noorse marine is Bergen, waar ook de Noorse marinestaf is gevestigd.

De Noorse marine bestaat in vredetijd uit ongeveer 3.700 militairen. Ze zijn onderverdeeld in:

- een groep kustwachtschepen bestaande uit veertien schepen, helikopters (Sea King) en vliegtuigen. De Noorse kustwacht werkt voor meerdere ministeries en heeft als voornaamste taken: visserij-inspecties, milieutoezicht, Search and Rescue- en douanetaken;
- een groep nieuwe en zeer moderne fregatten (vijf stuks) van de Fridthof Nansen-klasse;
- een groep Korvetten (zes stuks) van de Skjold-klasse;
- een groep mijnenjaag- en mijnenruischepen (vijf stuks);
- een onderzeebootgroep (zes stuks) van de dieselelektrisch-aangedreven Ulla-klasse;
- een marinierstaakgroep ter sterkte van een bataljon, speciaal uitgerust en getraind om te opereren vanuit het water in kustgebieden (duikgroepen, SBS-aanvalsbotten);
- een groep logistiek bestaande uit twee logistieke schepen. Daarnaast zijn er eenheden voor de logistieke ondersteuning vanaf het land.

‘Home Guard’

De Noorse Home Guard bestaat in vredetijd uit circa vierhonderd beroepsmilitairen en daarnaast uit ruim vijfduizend soldaten die binnen uren inzetbaar zijn. In crisistijd wordt dit aantal uitgebreid tot boven de 45.000. De Home Guard heeft als voornaamste taak het beschermen van de Noorse bevolking en van belangrijke binnenlandse infrastructuur.

Om dit te doen heeft de Home Guard de beschikking over land-, lucht- en marine-eenheden, zoals SF, militaire politie, hondenteams, scherpschutters, geneeskundige eenheden, NBC-ontsmettingseenheden, boarding teams, duikers, schepen ter beveiliging van havens, et cetera. De snel inzetbare eenheden van de Home Guard zijn goed getraind en zeer gemotiveerd. Doordat het personeel regionaal gebonden is en de wapens thuis heeft, is de Home Guard snel inzetbaar.

Huidige militaire samenwerking

Naast de eerder genoemde strategische, economische en politieke redenen om Noorwegen als voorkeurspartner te hebben had Defensie ook zelf belangrijke redenen om de Noren te omarmen. Een reden om militair met Noorwegen samen te werken is dat andere militaire samenwerkingspartners, zoals Groot-Brittannië of Duitsland, in verhouding tot de Nederlandse Defensie zo groot zijn dat de Nederlandse inspraak bij samenwerking veelal beperkt blijft, terwijl het gevoel van verlies aan soevereiniteit groot lijkt.

De Noorse defensie is ongeveer een derde van de Nederlandse defensie, waardoor inspraak en afstemming bij samenwerking gemakkelijker verloopt. De oefenmogelijkheden, de vooruitstrevende en gewaagde technische ontwikkelingen, innovatie en vergelijkbaar materieel tussen beide landen vormen aanknopingspunten voor een relatief gemakkelijke intensieve samenwerking. Ook op doctrinair gebied verschillen Nederland en Noorwegen niet van mening.

Intentieverklaring

Om al deze redenen is in 2003 besloten om de militaire samenwerking tussen Nederland en Noorwegen vast te leggen in een door de ministers van Defensie ondertekende *Declaration of Intent* (DOI). Deze DOI werd in maart 2012 door minister van Defensie Hillen opnieuw ondertekend. De door de DOI in gang gezette landmacht-samenwerking verliep zo positief dat de toenmalige Commandant Landstrijdkrachten,

FOTO: FORSVARETS MEDIASENTRE NORWAY

Noorse Special Forces op oefening

luitenant-generaal P. van Uhm en zijn Noorse tegenhanger, generaal-majoor R. Mood, in december 2005 besloten om deze samenwerking te continueren en de doelstellingen en de aansturing van de verschillende activiteiten beter op elkaar af te stemmen.

Als doelstelling op de lange termijn richten de beide landmachten zich op operationele samenwerking in het gehele geweldsspectrum, waarbij interoperabiliteit vereist is. Hoe dit wordt bereikt en hoe de afstemming tussen de verschillende samenwerkingsgebieden wordt zeker gesteld staat beschreven in het *Army Co-Operation Initiative*, kortweg ACI, dat op 7 februari 2007 in het Noorse Rena is ondertekend en sindsdien tweemaal is aangepast.

Uitwisseling van personeel

Om het ACI werkbaar te maken is er personeel uitgewisseld. Binnen de Noorse landmacht zijn vijf CLAS uitwisselingsofficieren geplaatst. Hier van zijn twee luitenant-kolonels werkzaam bij de Noorse landmachtstaf, die zich behalve op de Noorse werkzaamheden vooral richten op gezamenlijk opleiden en trainen en op de overkoepelende aansturing van de samenwerking tussen de twee landmachten.

Bij de Nederlandse landmachtstaf zijn, omgekeerd, twee Noorse oversten geplaatst met nagenoeg dezelfde functie-inhoud. Het Noorse ISTAR-bataljon en het Nederlandse Joint ISTAR-commando werken zo nauw samen dat er ook binnen deze twee eenheden is besloten om over te gaan tot uitwisseling van personeel.

FOTO FORSVARETS MEDIASENTRE NORWAY

Hr.Ms. Rotterdam tijdens de oefening 'Cold Response' 2012

De Noorse Brigade Nord en onze 43 Gemechaniseerde Brigade uit Havelte zijn eveneens overgegaan tot een uitwisseling. Hier zijn kapiteins uitgewisseld om het gezamenlijke opwerken en oefenen te vereenvoudigen. Hierdoor kan een opstap naar bijvoorbeeld samenwerking binnen de NRF of EU-BG eenvoudig worden gemaakt. Om op het gebied van *Command and Control* beter samen te kunnen werken, is er al enkele jaren een Nederlandse majoor geplaatst in het Noorse equivalent van het opleidingscentrum verbindingdienst.

Gemeenschappelijk materieel

Zoals beschreven hebben beiden luchtmachten veel gemeenschappelijk materieel. Ze werken op veel gebieden samen, zoals binnen het F-16 samenwerkingsverband EPAF, maar ook in het C-17 project in Hongarije. In Woensdrecht is een Noorse officier geplaatst die zich bezighoudt met onderhoud aan F-16 motoren. Op het gebied van JSF-samenwerking zijn de verwachtingen hooggespannen. Helaas zijn er geen Nederlandse officieren op uitwisselingsbasis werkzaam bij de Noorse luchtmacht.

De samenwerking tussen de Nederlandse en de Noorse marine is zeer goed te noemen. Niet alleen komt het Korps Mariniers al jaren naar Noorwegen om de winter- en bergtraining te doorlopen, ook de varende eenheden weten elkaar steeds vaker te vinden als het gaat om gezamenlijk opwerken en oefenen. Er vaart al enkele jaren een Nederlandse officier mee op

een van de Noorse schepen, waardoor wij de Noren enorm hebben geholpen hun nieuwe fregatten operationeel te stellen. Ook de deelname van de Noren aan de Britse *Flag Officer Sea Training* (FOST) was minder goed gegaan zonder Nederlandse inbreng.

Gezien de gemeenschappelijke materieelbehoeften en de gelijksoortige inzet van beide krijgsmachtsdelen liggen er op het gebied van de marine ruimschoots mogelijkheden voor samenwerking. De studie 'vervanging onderzeeboten' en de mogelijke aansluiting van de Noren bij *UK-NL Amphibious Landing Force* zijn daarbij misschien wel de belangrijkste.

Conclusie

Velen van u hebben Noorwegen vanwege oefeningen en/ of werkbezoeken de laatste jaren al eens bezocht. Met dit artikel heeft u hopelijk een beter inzicht gekregen in de Noorse defensie en in de redenen waarom militaire samenwerking met Noorwegen van belang is. Naast vergelijkbare taken, doctrine en materieel – de randvoorwaarden voor samenwerking – zijn de ontwikkelingen in de Arctische gebieden en het politieke gewicht van Noorwegen belangrijke argumenten om nauw samen te blijven werken.

Bovendien kunnen deze gemeenschappelijke belangen een goed vertrekpunt zijn om in deze sombere financiële tijden voor de Nederlandse defensie naar Noorse oplossingen te zoeken. ■